

Jarosław Grabowski, *L'identità dei fedeli laici nella Chiesa come mistero di comunione alla luce della „Christifideles laici” di Giovanni Paolo II*,
(Pontificia Studiorum Universitas a S. Thoma A.Q. in Urbe)
Roma 2001, stron 243

Książka ks. mgra Jarosława Grabowskiego pt. „L'identità dei fedeli laici nella Chiesa come mistero di comunione alla luce della *Christifideles laici* di Giovanni Paolo II” to praca doktorska napisana na Teologicznym Fakultecie Papieskiego Uniwersytetu Św. Tomasza pod kierunkiem o. prof. Giacomo Grasso OP, a zrecenzowana przez o. prof. Renato D'Andrea OP, Roma 2001.

Ocena merytoryczna

Dysertacja obejmuje 243 strony druku, składających się na treść sześciu rozdziałów oraz ponadto Wykazu Skrótów (*Abbreviazioni e Sigle*), Wstępu (*Introduzione*), Zakończenia (*Conclusioni*) i Bibliografii (*Bibliografia*). W pierwszym, zewnętrznym kontakcie wywołuje ona wrażenie przejrzystości i graficznego dopracowania. Sformułowanie tematu pracy jako związanego z teologią dogmatyczną, a szczególnie z eklezjologią jest jak najbardziej trafne.

Rozdział pierwszy w sposób syntetyczny omawia sytuację wiernych świeckich przed Drugim Soborem Watykańskim i próby jej dowartościowania (*I laici prima del Vaticano II: verso una valorizzazione del laico*). Jest to historyczno-teologiczna wizja odnośnie do kondycji świeckich w Kościele od lat osiemdziesiątych XIX w. aż do przedpola ostatniego soboru. Znaczący wkład w kształtowanie się teologii laikatu, który w tym okresie wypowiada się nade wszystko w rzeczywistości stowarzyszeń, konfraterni, bractw i towarzystw na polu diecezjalnym i parafialnym, wnieśli poprzez swoje nauczanie tacy papieże, jak np. Pius IX, Leon XIII (encykliki *Rerum Novarum*), Pius X (encykliki *Vehementer Nos* czy *Il fermo proposito* inicjujący Akcję Katolicką), Benedykt XV z orientacją na cele socjalne, Pius XI usilnie propagujący Akcję Katolicką (encyklika *Ubi arcano Dei*) czy Pius XII zwołujący Światowe Kongresy Apostolatu Świeckich. Pokażny przyczynek

dla poszukiwań nowej definicji laikatu został także wypracowany przez takich ówczesnych katolickich myślicieli, jak: J. Maritain, Ch. Péguy, E. Mounier, G. Thils, H. de Lubac, Y. de Montcheuil, G. Philips, E. Schillebeeckx, K. Rahner, H. U. von Balthasar, R. Spiazzi, D. Tettamanzi, L. Sartori, G. Lazzati (por. s. 21–35). W tym miejscu aż się prosiło wymienić parę nazwisk polskich teologów, jak choćby W. Granat, I. Różycki, K. Wojtyła (np. *Apostolstwo świeckich, Ateneum Kapłańskie* 71, 1968, ss. 274–280) czy E. Weron, którzy poruszali tematykę wiernych świeckich w Kościele. To przesadne zapatrzenie Autora dysertacji w teologów francuskojęzycznych, niemieckich czy włoskich nie pozwala mu dostrzec wielkich teologów znad Wisły, dlatego nie dziwi ostatecznie jego wcześniejsze stwierdzenie, iż w jego ojczyźnie („in Polonia, mia Patria”) problematyka laikatu nie była dostatecznie zauważona (s. 2). Trafniej byłoby jednak ten sąd odnieść do całego ówczesnego Kościoła, a jeszcze precyzyjniej mówiąc: do Kościoła w Europie.

Jednak czy rzeczywiście nie podejmowano kwestii świeckich w Kościele w Polsce? Raczej należy się spytać, czy w innych krajach

byli tego rodzaju nieprzeciętni ludzie, co F. Blachnicki? Ponadto nie wolno tracić z oczu całej ówczesnej specyfiki polskiej, gdzie rządząca ideologia marksistowska, dysponując całym zapleczem środków skutecznego terroru, nie dopuszczała do pełnego wejścia świeckich w życie Kościoła. Podejmowano przecież najprzeróżniejsze próby rozbięcia Kościoła nie tylko od zewnątrz, ale też i od wewnątrz. Były pomysły tak na „księży patriotów”, jak i na penetrację wewnętrzną przestrzeni poprzez świeckich. Z tych względów Kościół nie angażował laikatu, bojąc się inwigilacji ze strony Urzędu Bezpieczeństwa i podporządkowania Kościoła komunistycznym władzom. W związku z powyższą sytuacją także i postanowienia Vaticanum II przychodziły i były realizowane tylko po części. Na tle tych uwag dokonania owych niepolskich teologów wypadną raczej chyba niezbyt imponująco.

Następny rozdział – zatytułowany *Tożsamość teologiczna wiernych świeckich w nauczaniu Soboru Watykańskiego II i w posoborowym dorobku teologicznym (L'identità teologica dei fedeli laici nell'insegnamento del Concilio Vaticano II e nella produzione teologica postconciliare)* – prezentuje eklezjalną toż-

samość świeckich, jaką przedkłada konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium* (nr 30-38). Idzie tu podkreślenie wymiarów eklezjalnych, jakie są właściwe wiernym świeckim („essere Chiesa”), o ich udział w misji Chrystusa i Kościoła oraz o relacje między nimi a pasterzami. Z kolei konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes* oraz dwa dekryty *Apostolicam actuositatem* i *Ad gentes* wyznaczają miejsce i zadania świeckich w świecie („essere nel mondo”).

Rozdział trzeci (*Assemblea Ordinaria del Sinodo dei Vescovi su vocazione e missione dei laici nella Chiesa e nel mondo, 1-30.10.1987*) jest wprowadzeniem w przygotowania (i documenti preparatori), w przebieg oraz zasadnicze tematy i główne owoce Synodu Biskupów z 1987 r.

Kolejny rozdział poświęcony jest teologii papieskiej adhortacji *Christifideles laici* (1988), powstałej jako wynik obrad tegoż Synodu. Główna perspektywa, jaką kreśli ks. Jarosław Grabowski, jest perspektywą eklezjologii wspólnoty, jakkolwiek w dokumencie Jana Pawła II jest mowa o Kościele jako *Mysterium, Communio* oraz *Missio*.

Rozdział piąty omawianej pracy odnosi się do godności wiernych świeckich w Kościele rozumianym

jako tajemnica (*La dignità dei fedeli laici nella Chiesa - Mistero*). Idąc za wskazaniem *Christifideles laici*, Grabowski ukazuje godność chrześcijan, która swój początek ma w sakramencie chrztu, a która to właśnie stanowi korzeń kościelnej tożsamości wiernych świeckich. Autor dysertacji przytacza tu biblijne pojęcia „synowie w Synu”, „jedno ciało w Chrystusie” oraz „żywe i święte świątynie Ducha” i przenosi je na świeckich. W tej części pracy znajdujemy także omówienie udziału wiernych w potrójnym urzędzie Chrystusa w ujęciu *Christifideles laici*. W adhortacji w numerze 14 czytamy, iż „udział ludzi świeckich w potrójnym urzędzie Chrystusa – Kapłana, Proroka i Króla rozpoczyna się wraz z namaszczeniem Chrztu, rozwija przez Bierzmowanie, w Eucharystii zaś znajduje spełnienie i pełne mocy oparcie. Udział ten jest udziałem poszczególnych świeckich jako tych, którzy tworzą jedno Ciało Pańskie. Jezus bowiem ubogaca swoimi darami Kościół jako własne Ciało i Oblubienicę. Stąd poszczególni ludzie uczestniczą w potrójnym urzędzie Chrystusa jako członkowie Kościoła” Wypada tu ponadto zauważyć, iż Grabowski dość dobrze poszerza rozumienie tego zaangażowania świeckich w każdym z poszczególnych urzędów Chrystusa (s. 142–166).

Ostatni rozdział przedstawia udział wiernych świeckich w życiu Kościoła jako wspólnoty (*La partecipazione dei fedeli laici alla vita della Chiesa – Comunione «De unitate Patris et Filii et Spiritus Sancti plebs adunata»*). Autor doktorskiej rozprawy – zgodnie zresztą z metodologicznym założeniem co do źródła: należy mu to zaliczyć pozytywnie – trzymając się ściśle tekstu adhortacji, pokazuje różnorodność i komplementarność posług, urzędów, funkcji i charyzmatów (por. ChL 21-24), jakie spełniają wierni świeccy w Kościele. Mówi także o miejscach uczestnictwa laików w życiu i misji Kościoła, tj. o Kościołach partykularnych i parafii.

Szkoda, że każdy rozdział dysertacji nie wieńczy własne zakończenie, co być może doprowadziło by Autora do większej samodzielności w końcowych spostrzeżeniach i wnioskach. W tym chyba należy upatrywać źródła poważniejszego braku, jaki jawi się w merytorycznym zakresie tej skądinąd rzetelnej pracy, a mianowicie braku szerszego potraktowania ekumenicznych odniesień (por. s. 205), choć adhortacja w numerze 31 wspomina o ekumenicznych stowarzyszeniach laików. Byłoby wielkim ubogaceniem teje rozpra-

wy, gdyby Autor dostrzegł eklezjalną tożsamość świeckich jako gwaranta ekumenicznych dążeń. Nie może bowiem jedność chrześcijan przybierać konkretnych, widzialnych kształtów, jeśli nie będzie to przedmiotem troski i zaangażowania całego Kościoła, albowiem to cały Kościół (wszyscy wierni ochrzczeni) jest właściwym podmiotem ruchu ekumenicznego.

Ocena formalna

Wyniki i wartość pracy – patrząc w całości – świadczą o naprawdę dobrym opanowaniu przez Grabowskiego metody pisania rozprawy naukowej na poziomie doktoratu, zarówno w zakresie merytorycznym, jak i metodologicznej poprawności. Jest za co częstochowskiego teologa pochwalić. Mimo, że Autor pracy nie ujrzał świata po raz pierwszy w tokańskiej krainie Dantego Alighieri, to jednak język włoski, w którym omawiana praca została napisana, zasługuje na jednoznaczne uznanie. Trudno nawet doszukać się jakiegokolwiek błędu natury gramatycznej czy stylistycznej. Ponadto solidnie i fachowo sporządzone przypisy wskazują na dobrą orientację Autora w interesującym go przedmiocie. Nieźle również porusza się i zestawia teksty, które

obrał za źródła swojej naukowej pracy. Jakkolwiek nie do końca zrozumiał jest podział przyjęty w *Bibliografii* i kryterium kwalifikacji danej pozycji do *Magisterium* soborowego (*Magistero Conciliare*), papieskiego (*M. Pontificio*) lub do tzw. - jak to Autor sam określa - różnego (*M. Vario*). I tak przykładowo nie bardzo wiadomo, dlaczego „Kodeks Prawa Kanonicznego” figuruje pod *Magisterio Vario*. Mimo tego *Bibliografia* jest sporządzona wzorcowo; przy zapisie bibliograficznym pozycji książkowych uwzględniono wszędzie nie tylko miejsce czy rok wydania, ale - o ile to było tylko możliwe - również oficyny wydawnicze. Przy wykazie opracowań książkowych i artykułów (*Studi e articoli*) dziwnie jednak mało uwzględniono literaturę polskojęzyczną. Łatwo zauważyć, że skoncentrowano się prawie wyłącznie na włoskojęzycznych pozycjach, choć jest także parę hiszpań-

skojęzycznych. Można i tu jednak postawić pytanie, dlaczego pominięto doskonałego eklezjologa z Barcelony Salvadora Pié-Ninota, który jest autorem ponad 10 książek i ok. 120 haseł encyklopedycznych, artykułów naukowych i popularnonaukowych, a który w środowisku rzymskim powinien być znany, gdyż jest profesorem na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim.

Ostatecznie jednak książka J. Grabowskiego *L'identità dei fedeli laici nella Chiesa come mistero di comunione alla luce della Christifideles laici di Giovanni Paolo II* jest cenną i fachową pracą. Stąd jest moim miłym obowiązkiem zachęcić do lektury tej udanej pozycji na temat eklezjalnej tożsamości wiernych świeckich. Powyższe stwierdzenia w sposób całkowity i wystarczający nakłaniają do jej pozytywnej kwalifikacji i wystawienia bardzo dobrej oceny.

Andrzej A. Napiórkowski, OSPPE